

УДК 338.439.6:338.2(477)

DOI: 10.35432/tisb342025359097

Олександр Лаврук

*доктор наук з державного управління, доцент,
проректор з науково-педагогічної роботи,
професор кафедри публічного управління,
менеджменту та інклюзивної економіки
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
<https://orcid.org/0000-0002-7932-0036>
e-mail: lavruk.olexandr@kpd.edu.ua*

Наталія Лаврук

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри публічного управління,
менеджменту та інклюзивної економіки
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
<https://orcid.org/0000-0003-4724-8460>
e-mail: lavruk.n.a@gmail.com*

**ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДТРИМКИ
ФУНКЦІОНУВАННЯ М'ЯСО-ПРОДУКТОВОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ**

Системно висвітлено комплексні питання державного стимулювання та відновлення м'ясо-продуктової галузі України в умовах безпрецедентних викликів сучасності. Виконане дослідження базується на критичному аналізі чинної законодавчої бази, актуальних статистичних даних та сучасних наукових розробок, що дозволило об'єктивно оцінити критичний стан галузі. Особливу увагу приділено аналізу деструктивного впливу воєнного стану на виробничі потужності, логістичні ланцюги та експортний потенціал. Авторами детально простежено динаміку скорочення поголів'я основних видів сільськогосподарських тварин та відповідне падіння обсягів випуску готової продукції. Виявлено, що основними дестабілізуючими факторами є: руйнація фермерських господарств у зонах бойових дій, зростання собівартості кормів та енергоносіїв, порушення селекційно-генетичної роботи. Доведено, що відбудова галузі не може бути стихійною; вона має спиратися на раціональний розподіл внутрішніх інвестицій та впровадження принципів сталого розвитку. Автори наголошують на необхідності переходу від сировинної моделі до виробництва продукції з високою доданою вартістю, а також комплексність взаємодії із галуззю рослинництва, потрібне впровадження автоматизованих систем управління стадом та інноваційних технологій переробки відходів, відновлення вітчизняного генофонду та залучення високопродуктивних світових ліній тварин, застосування гнучких податкових пільг, пільгового кредитування та прямих дотацій. Науково обґрунтовано доцільність формування спеціалізованого державного фонду відродження тваринництва. Такий фонд має стати інструментом цільового фінансування відновлювальних процесів, забезпечуючи прозорий розподіл коштів між постраждалими підприємствами та інноваційними стартапами в галузі. Запропоновані стратегічні вектори подальшого поступу спрямовані на зміцнення продовольчої безпеки держави та інтеграцію українського м'ясо-продуктового сектора в європейський економічний простір на засадах конкурентоспроможності та високої якості.

Ключові слова: тваринництво, державне стимулювання, воєнний стан, м'ясо-продуктова галузь, падіння виробництва, податкові пільги та кредитування, дотації, відродження тваринництва, продовольча безпека.

Oleksandr Lavruk

*Doctor of Public Administration Sciences, Associate Professor,
Vice-Rector for Academic and Pedagogical Work, Professor at the Department of
Public Administration, Management, and Inclusive Economy
Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education
"Kamianets-Podilskyi State Institute"
<https://orcid.org/0000-0002-7932-0036>
e-mail: lavruk.olexandr@kpdi.edu.ua*

Nataliia Lavruk

*PhD in Economics, Associate Professor at the Department of
Public Administration, Management, and Inclusive Economy
Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education
"Kamianets-Podilskyi State Institute"
<https://orcid.org/0000-0003-4724-8460>
e-mail: lavruk.n.a@gmail.com*

PROBLEMS OF STATE POLICY IN SUPPORTING THE FUNCTIONING OF THE MEAT INDUSTRY IN UKRAINE

This research provides a systematic examination of the complex issues surrounding state support and the recovery of Ukraine's meat industry under the unprecedented challenges of the present era. The research is grounded in a critical analysis of the existing legislative framework, current statistical data, and contemporary scientific developments, enabling an objective assessment of the sector's critical condition. Particular emphasis is placed on the destructive impact of martial law on production capacities, logistics chains, and export potential. The authors trace the dynamics of livestock reduction across major agricultural species and the corresponding decline in output of finished products. The analysis identifies key destabilizing factors, including the destruction of farms in combat zones, rising costs of feed and energy resources, and disruptions in breeding and genetic programs. The findings demonstrate that recovery of the industry cannot be spontaneous; it must be based on the rational allocation of domestic investments and the adoption of sustainable development principles. The authors underscore the necessity of transitioning from a raw-material model to the production of high value-added goods, fostering comprehensive integration with crop production, and implementing automated herd management systems and innovative waste-processing technologies. Further priorities include restoring the national gene pool, introducing high-yield global animal lines, and applying flexible tax incentives, preferential lending, and direct subsidies. The study substantiates the feasibility of establishing a specialized state fund for livestock revival as a targeted financing instrument to ensure transparent distribution of resources between affected enterprises and innovative startups. The proposed strategic directions aim to strengthen national food security and facilitate the integration of Ukraine's meat sector into the European economic space on the basis of competitiveness and high quality.

Additionally, the work emphasizes the critical importance of digital traceability systems to bolster consumer trust and ensure the integrity of the supply chain across both domestic and international markets. It also addresses the urgent need for a robust educational framework to train a new generation of veterinary specialists and biotechnologists capable of managing high-tech agricultural clusters. The research further argues that the regional decentralization of processing facilities can serve as a strategic safeguard against future geopolitical shocks, enhancing the localized resilience of the food system.

Keywords: livestock, state support, martial law, meat industry, production decline, tax incentives and lending, subsidies, livestock revival, food security.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Запровадження воєнного стану та глибокі трансформації в економічній системі України поглибили дестабілізацію м'ясо-продуктового сектору, кардинально змінивши умови функціонування тваринницьких господарств. Спостерігається стрімке падіння обсягів натурального виробництва на тлі зростання операційних витрат [2]. Невідповідність ринкових цін реалізації собівартості продукції, а також додаткові фінансові навантаження, пов'язані з безпековими ризиками та обстрілами, призвели до хронічної збитковості підприємств. Ця ситуація вимагає негайного перегляду інструментів державної підтримки та пошуку нових моделей адаптації виробничих циклів до викликів воєнного часу.

Актуальність відновлення технологічного потенціалу галузі продиктована її стратегічним значенням: тваринництво не лише формує фундамент продовольчої безпеки, забезпечуючи населення критично важливими білками та калоріями, а й виступає постачальником сировини для суміжних галузей промисловості (харчової, легкої тощо). Попри значний мультиплікативний ефект, наразі потенціал галузі суттєво обмежений. Саме тому метою цієї роботи є наукове обґрунтування механізмів державного сприяння відродженню м'ясо-продуктової галузі та розробка практичних рекомендацій щодо стабілізації його розвитку [6].

Практичне значення результатів дослідження полягає у виробленні рекомендацій стосовно процесу формування державного механізму підтримки, відродження та подальшого розвитку м'ясо-продуктової галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Фундаментальні теоретичні засади та методологічний інструментарій дослідження м'ясо-продуктової галузі, а також стратегії підвищення продуктивності тваринництва висвітлені у науковій спадщині провідних вітчизняних науковців, зокрема В. Андрійчука, П. Березівського, В. Бовсуновського, В. Геєця, П. Кутуєва, О. Левковець, О. Мамалуй, П. Матковського, М. Місюка, В. Месель-Веселяка, І. Свиноуса, П. Пуцентейла та інших дослідників [7, 10, 13]. Проте виклики воєнного стану вимагають переосмислення існуючих підходів та проведення поглибленого аналізу щодо розширення можливостей державної політики. Актуальною залишається потреба у розробці авторської концепції відновлення галузі, яка б враховувала сучасний генетичний ресурс тварин, нові механізми державного регулювання та підтримку технологічних циклів виробництва [1].

Процес ревіталізації сектору має базуватися на поєднанні регіональних виробничих традицій, кращих національних практик та новітнього інноваційно-генетичного потенціалу. Водночас для формування конкурентоспроможної моделі м'ясо-продуктової галузі доцільно імплементувати успішний міжнародний досвід і передові іноземні технології управління.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Доведено, що державне сприяння відбудові м'ясо-продуктової галузі не може обмежуватися лише теоретичними висновками. Воно потребує розробки та впровадження методологічного підґрунтя для формування дієвого державного механізму та інструментарію регулювання [8]. Обґрунтування створення адаптивної системи управління галуззю дозволяє оперативно визначати межі державного втручання та реагувати на трансформації, спричинені воєнним станом, з метою підвищення результативності виробничих процесів. Застосування прикладного інструментарію досліджень сприятиме стабілізації виробничо-трудових зв'язків та посилить ефективність важелів державної політики у сфері відновлення сектору.

Емпіричну базу дослідження склали публікації з провідних наукових баз даних та відкриті аналітичні джерела [3]. Достовірність отриманих результатів забезпечена комплексним поєднанням теоретичного аналізу та статистичної обробки даних із прикладними методами: моделюванням, анкетуванням, тестуванням та прямим спостереженням. Такий підхід дав змогу простежити зміни у структурі генетичного фонду

тварин, оцінити показники продуктивності та ідентифікувати бар'єри (економічні, соціальні, безпекові), що перешкоджають переходу галузі на інноваційну модель розвитку в умовах активних бойових дій.

Вклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Трансформація середовища функціонування суб'єктів господарювання у м'ясо-продуктової галузі України, що стала наслідком запровадження воєнного стану та ведення інтенсивних бойових дій, диктує нагальну потребу в ідентифікації ключових перепон на шляху розвитку тваринництва. Це, своєю чергою, вимагає розробки та реалізації комплексної системи державних преференцій і стимулів, які б створили дієве підґрунтя для ревіталізації галузі та зростання продуктивності виробничих циклів на підприємствах м'ясної індустрії [11]. Ключовим аспектом цього процесу є обов'язковий розгляд та подолання сукупності за давнених організаційно-економічних суперечностей, що досі залишаються нерозв'язаними на державному рівні. До них належать:

- інституційна нестабільність, відсутність сталого прогнозованого середовища для функціонування тваринницьких господарств незалежно від їхньої масштабів чи організаційно-правових форм;
- технологічна деградація, критично низька інтенсивність оновлення матеріально-технічної бази на фоні глибокого фізичного та морального спрацювання засобів праці, а також тривале застосування архаїчних методів виробництва на фермах;
- низька схильність до інтеграції, відсутність реальних стимулів для об'єднання та кооперації невеликих виробників тваринницької сировини, що знижує їхню ринкову стійкість;
- соціально-економічні дисбаланси споживання, нерівномірне наповнення внутрішнього споживчого ринку м'ясопродуктами, зумовлене суттєвим падінням реальних доходів та платоспроможності громадян;
- конкурентна вразливість, недостатньо міцні позиції вітчизняних продуктів тваринного походження на міжнародних ринках збуту;
- дефіцит галузевого самоврядування, неспроможність виробників самостійно консолідуватися для ефективного захисту власних економічних інтересів при формуванні ринкових цін та веденні підприємницької діяльності;
- інфраструктурні втрати, значні обсяги псування та втрати готової продукції через неефективність логістичних ланцюгів, зокрема в частині зберігання та дистрибуції до переробних потужностей, що додатково обтяжується руйнівним впливом війни.

У нинішніх реаліях режим відновлення та модернізації тваринницького сектору розглядається як фундаментальний етап інтенсивних державно-суспільних та економічних трансформацій у сфері виробництва м'ясної продукції. Феномен відродження в даному контексті трактується як процес, що, спираючись на історично сформований базис, за своїми якісними характеристиками, цільовою спрямованістю та підсумковою результативністю має суттєво перевершувати показники минулих періодів. Обґрунтовано, що за умови цілеспрямованого впливу на детермінанти «ефективного попиту» стає можливим не лише відновлення, а й перехід м'ясо-продуктової галузі до фази сталого економічного зростання [10].

На наше переконання, в умовах воєнного стану під регенерацією тваринництва слід розуміти реалізацію стратегічного курсу на перетворення галузі у високоефективний та конкурентний сегмент економіки, здатний успішно функціонувати як на внутрішньому, так і на глобальному ринках. Це передбачає нарощування обсягів випуску якісних продуктів харчування, зростання рентабельності в усіх підгалузях та нівелювання деструктивних дисбалансів в агропромисловому комплексі, що були спровоковані бойовими діями.

Для порівняння масштабів виробництва варто звернутися до міжнародного досвіду. Наприклад, у Сполучених Штатах Америки чисельність великої рогатої худоби сягає 100

млн голів (з яких близько 10 млн становлять корови), свинарство охоплює 60 млн голів, а виробництво бройлерів демонструє колосальні показники у 62 млрд голів, що значно випереджає українські потужності. Географія молочного скотарства переважно охоплює індустріально розвинуті регіони Північної Америки, Європи, Нової Зеландії, а також країни Балтії та Східної Європи. Водночас провідними гравцями у світовому свинарстві залишаються США, Бразилія, Німеччина, Польща та Україна [15].

Проведене дослідження свідчить, що головним бар'єром на шляху відтворення виробничо-економічного потенціалу м'ясопереробних підприємств та стабілізації тваринництва в Україні стала повномасштабна війна. Ситуація ускладнюється відсутністю відпрацьованого державного інструментарію щодо акумулювання фінансових інвестицій з різних джерел. Дефіцит ресурсів для повної модернізації, неналежне обслуговування та неефективне використання генетичного ресурсу тварин спровокували деградаційні явища у цьому раніше високорентабельному секторі. Як наслідок, спостерігається стрімке та масштабне зменшення чисельності поголів'я сільськогосподарських тварин у господарствах усіх форм власності (табл. 1).

Таблиця 1.

Динаміка зміни поголів'я сільськогосподарських тварин і птиці
в усіх категоріях господарств України, тис. гол.

Роки	Велика рогата худоба	Бджолосім'ї	Коні	Хутрові звірі	Свині	Кролі	Вівці та кози	Птиця свійська
2015	3750,3	2590	305,8	261	7079	5042,9	1325,3	203986,2
2016	3682,3	2487,1	291,5	245,5	6669,1	4940,4	1314,8	201668
2017	3530,8	2642,2	264,9	386,4	6109,9	4773,3	1309,3	204830,9
2018	3332,9	2601	244	408,8	6025,3	4700	1268,6	211654,4
2019	3092	2633,2	224,4	408,1	5727,4	4522,9	1204,5	220485,8
2020	2874	2594,4	202	311,2	5876,2	4504,7	1140,4	200651,9
2021	2644	2686	180,8	368,4	5608,8	4370,6	1094,3	202243,1
2022	2307,1	2402,9	159,1	226,9	4948,3	3975,5	941,4	180457,6
2023	2156,2	2314	144,8	264,6	5094	3894,2	906,3	184710,4
2024	2001,6	2165,8	125	281,8	4521,1	3871,7	843,3	187595,5
Відношення 2021 до 2015, %	70,50	103,71	59,12	141,15	79,23	86,67	82,57	99,15
Відношення 2024 до 2021, %	75,70	80,63	69,14	76,49	80,61	88,59	77,06	92,76
Відношення 2024 до 2015, %	53,37	83,62	40,88	107,97	63,87	76,78	63,63	91,96

Джерело: Державна служба статистики України [3]

За тривалий період (з 2015 по 2024 роки) можна спостерігати загальне зменшення майже всіх категорій тварин і птиці (окрім хутрових звірів) м'ясо-продуктової галузі, особливо коней та великої рогатої худоби, зокрема корів. Позитивним явищем є те, що частка корів зростає з 34 до 57,1%, ринок зреагував в основному акцентуючись на утриманні корів для виробництва молока на продаж та для власних потреб.

Скорочення чисельності сільськогосподарських тварин у м'ясо-продуктивній галузі прокує низку деструктивних наслідків, що мають критичне значення для країни в умовах воєнного протистояння [5]:

- соціальна дестабілізація, відбувається суттєве вивільнення робочої сили в аграрному секторі, що неминуче призводить до зростання рівня безробіття у сільській місцевості;

- агрохімічна деградація земель, мінімізація обсягів отримання органічних добрив тваринного походження стає головним чинником стрімкого виснаження гумусового шару, руйнації структури чорноземів та подальшого падіння врожайності основних культур;
- продовольча незахищеність, формується стійкий дефіцит м'ясної сировини та готових виробів, що знижує рівень задоволення базових потреб громадян у повноцінному харчуванні;
- порушення сівозмін, скорочення площ під кормовими культурами унеможливило впровадження науково обґрунтованих сівозмін, що є обов'язковою умовою для природного відновлення родючості ґрунтів;
- втрата економічної ефективності, оскільки тваринництво є базовою ланкою переробки рослинницької сировини (насамперед фуражних зернових), його занепад різко обмежує потенціал формування доданої вартості всередині країни;
- валютно-фінансові ризики, нестача вітчизняних продуктів тваринництва змушує державу вдаватися до нарощування імпорту, що спричиняє відтік дефіцитних валютних резервів з економіки воєнного часу.

У контексті зміцнення продовольчого суверенітету особливої ваги набуває завдання зі створення умов для збалансування часток власного виробництва та закордонних поставок. Це вимагає розбудови розгалуженої мережі переробних потужностей і торговельних майданчиків, а також забезпечення цінової доступності тваринницьких товарів для кінцевого споживача.

Сучасна кон'юнктура ринку продукції тваринництва демонструє глибоку незбалансованість між платоспроможним попитом та реальною пропозицією. На сьогодні відсутній налагоджений механізм прямої взаємодії (без залучення численних посередницьких структур) між товаровиробником та споживачем. Окрім того, спостерігається пригнічений рівень внутрішнього споживання, висока вразливість до коливань світових цін, а також фрагментарність і нерозвиненість логістичної інфраструктури заготівлі та збуту продукції тваринного походження.

Питання, що розглядаються, входять до сфери стратегічних пріоритетів Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО). Ця інституція наголошує на критичній важливості розробки, затвердження та практичної реалізації національних стратегій і програм, спрямованих на інтенсифікацію продовольчого виробництва та зміцнення фундаменту національної харчової безпеки [14].

Слід констатувати, що в сучасних умовах структура споживання базових харчових продуктів в Україні фактично зрівнялася з лімітами мінімального споживчого кошика. Поточні показники є значно нижчими за рекомендовані фізіологічні нормативи, що свідчить про низьку купівельну спроможність та дефіцит пропозиції. Характерною особливістю вітчизняного ринку є те, що обсяги випуску тваринницької продукції та рівень її фактичного споживання (у розрахунку на душу населення) є майже ідентичними, за винятком сегмента птахівництва (виробництва яєць). Зокрема, згідно з ретроспективним аналізом показників 2022 року (довоєнний та початковий воєнний періоди), на одного жителя країни припадало: 51,5 кг м'яса; 235,0 кг молока; 35 одиниць яєць [3].

При цьому спостерігається специфічне співвідношення між споживанням та валовим виробництвом: для м'яса цей показник становить 91,4%, для молочної продукції - 79,8%, а для яєць - 71,9%. Для порівняння, у 2000 році ці ж показники фіксувалися на рівні 97%, 77,4% та 92,7% відповідно. Наведена статистика підтверджує гостру необхідність нарощування потужностей м'ясо-продуктової галузі, адже станом на 2022 рік рівень споживання м'яса населенням досягав лише 60,1% від раціональної норми, встановленої Міністерством охорони здоров'я України [3].

Очевидно, що подальша деградація чисельності стада призведе до незворотних деструктивних зсувів у структурі біологічного потенціалу галузі, знизить ефективність

експлуатації сільськогосподарських угідь, засобів праці, а також призведе до нерационального використання кормової бази та трудових ресурсів. Актуальні дані демонструють суттєві диспропорції у показниках поголів'я тварин та птиці (табл. 1), загальних обсягах випуску продукції тваринництва (табл. 2), а також у розподілі земельного фонду, який прямо чи опосередковано задіяний у забезпеченні функціонування м'ясо-продуктового ланцюга (рис. 1).

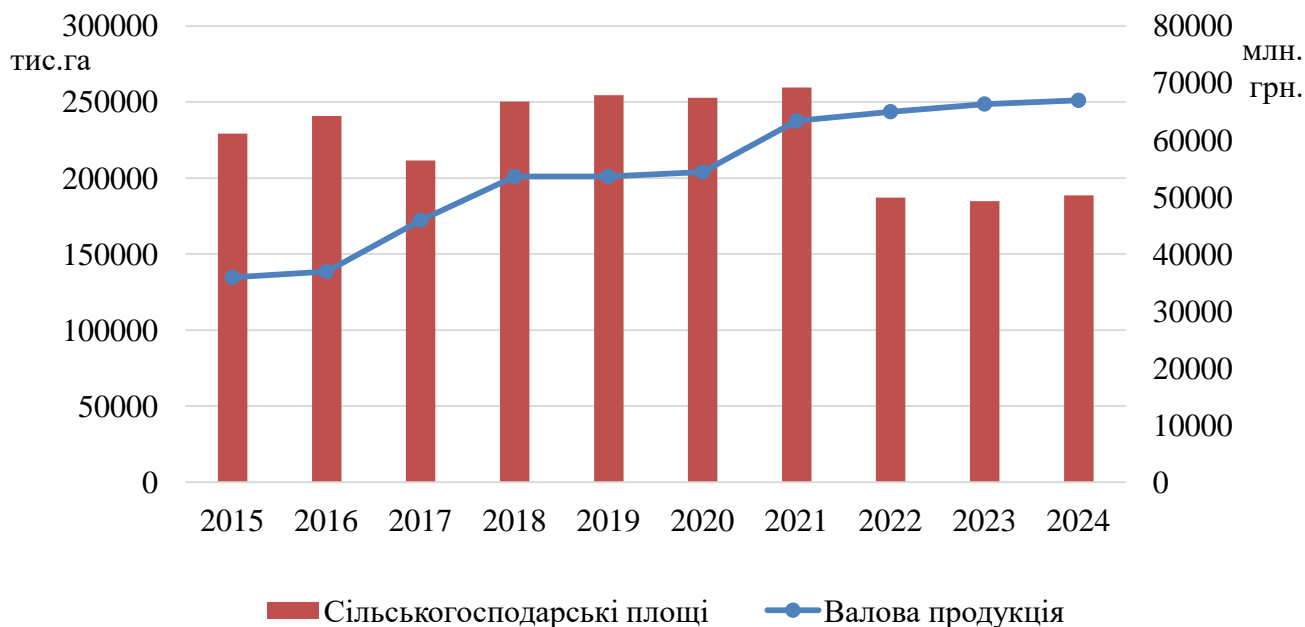

Рис. 1. Валова продукції м'ясо-продуктової галузі та земельні ресурси, які задіяні прямо та/або опосередковано з виробництвом продукції [3]

Таблиця 2.

Обсяги виробництва м'ясо-продуктової продукції в господарствах України (тис.т.)

Роки	Вовна овець і кіз	Молоко	Мед натуральний	Яйця (млн. штук)	Птиця свійська	Вівці та кози	Велика рогата худоба	Кролі	Свині	Коні
2015	2,3	10615,4	63,6	16782,9	1143,7	13,7	384,0	13,3	759,7	8,2
2016	2,1	10381,5	59,3	15100,4	1166,8	13,4	375,6	12,2	747,6	8,0
2017	2,0	10280,5	66,2	15505,8	1184,7	13,5	363,5	12,2	735,9	8,4
2018	1,9	10064,0	71,3	16132,0	1258,9	14,3	358,9	12,2	702,6	8,0
2019	1,7	9663,2	0,0	16677,5	1381,4	13,9	369,5	11,6	708,3	7,7
2020	1,6	9263,6	0,0	16167,2	1404,7	11,5	345,4	11,3	697,2	7,4
2021	1,5	8713,9	0,0	14071,3	1373,5	12,2	310,5	10,9	724,0	7,2
2022	1,2	7767,7	63,1	11921,8	1252,9	10,8	268,4	9,2	658,7	6,7
2023	1,2	7430,4	57,9	11379,4	1317,9	11,9	256,9	8,4	638,2	6,2
2024	1,1	7246,4	53,5	11597,9	1411,0	11,7	244,5	8,0	672,1	5,7
Відношення 2021 до 2015, %	65,95	82,09	0,00	83,84	120,09	89,05	80,86	81,95	95,30	87,80
Відношення 2024 до 2021, %	74,75	83,16	*	82,42	102,73	95,90	78,74	73,39	92,83	79,17
Відношення 2024 до 2015, %	49,30	68,26	84,08	69,11	123,37	85,40	63,67	60,15	88,47	69,51

Джерело: Державна служба статистики України [3]

Зменшення кількості поголів'я сільськогосподарських тварин спричинило значні відхилення в обсягах виробництва тваринницької продукції не лише у сільськогосподарських підприємствах, а й у господарствах населення. Такій ситуації сприяло, в першу чергу військові дії та робота економіки на потреби оборони, а також зниження за період війни задіяних площ земельних угідь у орієнтовно 16,9% (46,4% у порівнянні з 2015р.). Кількість поголів'я тварин, за воєнний період, скоротилася до меж 69...92,38% (по відношенню до 2015р. відношення в межах 40,9...92%) залежно від виду тварин галузі. Усе це негативно вплинуло на загальні обсяги виробництва продукції м'ясо-продуктової галузі, які знизилися, у воєнний період до меж 73,4...102,7% (по відношенню до 2015р. відношення в межах 49,3...123,4%) залежно від типу продукції.

Дослідженнями визначено, що відновлення та подальший розвиток м'ясо-продуктової галузі здебільшого перебуває під впливом таких факторів (рис. 2).

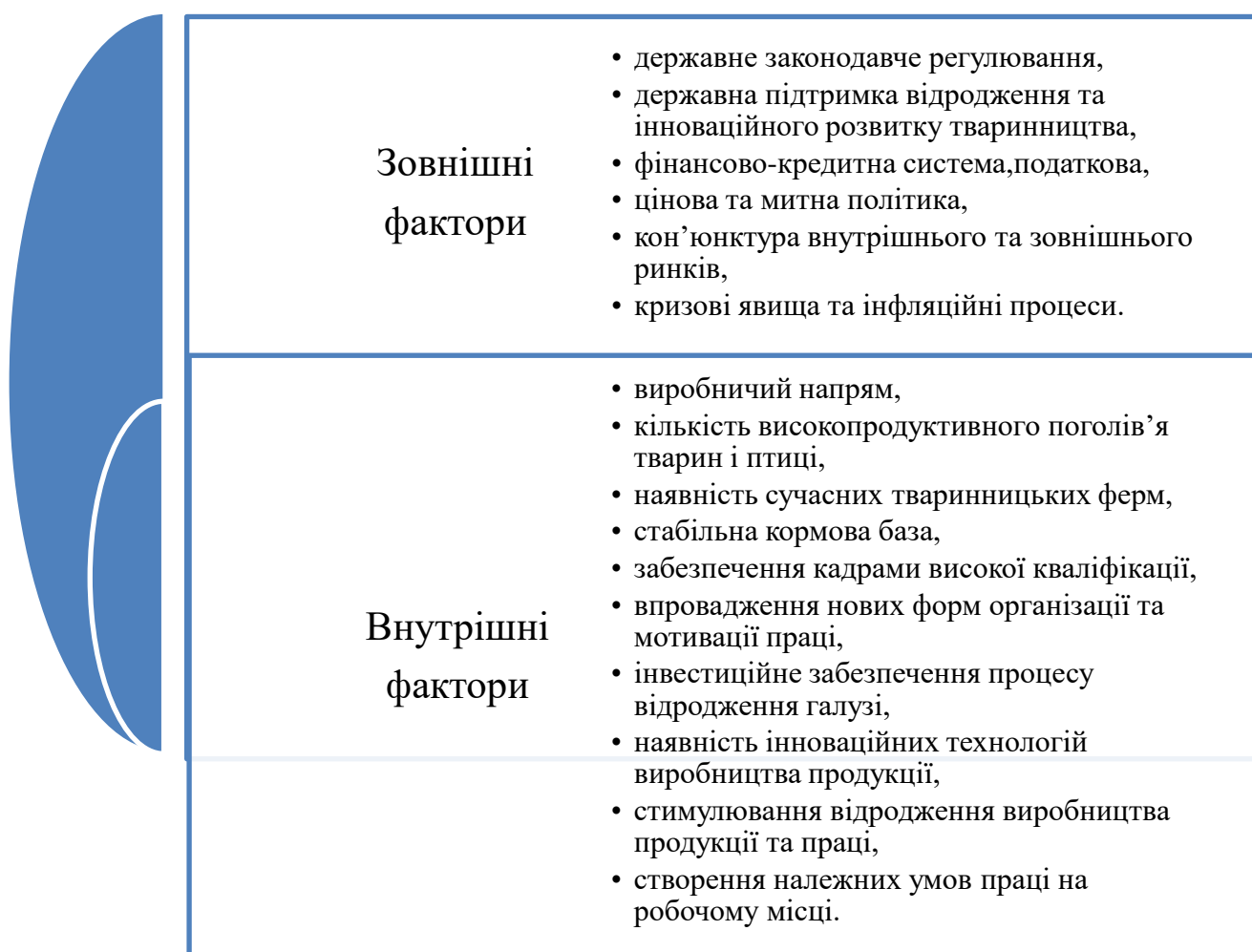

Рис. 2. Фактори впливу на відновлення та ефективний розвиток м'ясо-продуктової галузі

Дослідження показує, що вирішальне значення мають чинники, здатні ініціювати фундаментальні трансформації у процесі відродження м'ясо-продуктової галузі та реформування структури випуску відповідних товарів. Їхня пріоритетність зумовлена безпосереднім зв'язком із впровадженням інновацій (використання новітніх технологій, виготовлення органічних продуктів, залучення професійних кадрів, експлуатація сучасного

устаткування) та досягненням економічних ефектів (мінімізація виробничих видатків, зменшення собівартості, підвищення якісних показників, зростання рівня рентабельності та продуктивності) [9]. При цьому ключовим елементом виступає формування послідовної та ефективної стратегії державного протекціонізму.

Фундаментальною передумовою для стабільної та результативної діяльності м'ясо-продуктової галузі в довгостроковій перспективі є комплексне відновлення чисельності високопродуктивної худоби [12]. Це передбачає:

- суттєве покращення генетичного потенціалу та породних характеристик тварин;
- модернізацію методик утримання та раціонів годівлі;
- інтенсифікацію показників індивідуальної продуктивності;
- розширення та оптимізацію кормових ресурсів;
- масштабування виробничих потужностей підприємств.

Реалізація цих завдань потребує забезпечення галузі фахівцями високого рівня кваліфікації, які зможуть спрямувати розвиток сектору за інноваційною моделлю.

Згідно з даними вибіркового анкетування, проведеного протягом літа та осені 2025 року на базі вітчизняних підприємств, переважна більшість учасників (77,4%) наголосили на критичній важливості цілеспрямованого державного курсу на відродження м'ясо-продуктового сектору. Основними аргументами на користь такої підтримки є необхідність формування нових робочих місць та зміцнення продовольчого суверенітету держави.

Серед пріоритетних важелів впливу респонденти виділили наступні: впровадження збалансованих та рентабельних закупівельних цін на продукцію тваринництва (38,1%); технологічне оновлення потужностей, зокрема модернізація систем догляду, експлуатації та годівлі худоби (33,8%); пряме фінансове стимулювання (21,1%); удосконалення виробничої інфраструктури (10,5%); підтримка соціальної сфери в сільській місцевості (7,5%).

Дослідження виявило, що масштабна приватизація земельних угідь суттєво дестабілізувала роботу галузі. Через юридичне закріплення прав власності на землю за окремими суб'єктами, тваринницькі господарства фактично втратили надійні джерела кормів. Це спровокувало глибоку кризу та скорочення чисельності великої рогатої худоби, кіз та овець. Специфіка утримання цих видів потребує значної частки об'ємних кормів (сіна, силосу, коренеплодів та сінажу), що виробляються безпосередньо на місцях. Проте поточні умови оренди не гарантують підприємствам збереження стабільних площ під кормовими культурами у довгостроковій перспективі.

Натомість сегменти свинарства та птахівництва виявилися стійкішими до земельних змін. Це пояснюється тим, що їхній раціон базується на концентратах, які легко закупити на відкритому ринку, а саме виробництво не потребує обов'язкової наявності власних пасовищ чи сіножатей. Як наслідок, спад поголів'я у цих категоріях був значно менш відчутним.

Паралельно з цим, дефіцит кормів став гострою проблемою і для приватних домогосподарств. Оскільки орендарі переважно розраховуються за паї грошима, зерном або харчовими товарами (борошном, олією), селяни відчують брак грубих кормів. Крім того, навантаження на 1 га присадибної землі в Україні суттєво перевищує міжнародні стандарти (0,9 умовної голови). Таке перенасичення призводить до постійної нестачі ресурсів для годівлі жуйних тварин, що змушує власників скорочувати їхню кількість. Зазначена проблема є об'єктом пильної уваги як міжнародної наукової спільноти, так і практикуючих фахівців аграрного сектору.

Зменшення чисельності худоби в Україні негативно позначилося і на рослинницькому секторі. Дефіцит органічних добрив змусив аграріїв активніше використовувати мінеральні сполуки, пестициди та гербіциди. Хоча на перших етапах така стратегія принесла певну економічну вигоду, згодом це спровокувало виснаження ґрунтів, а в подальшому - втрату родючості значних масивів чорнозему. Ситуацію зі збереженням якості земельних ресурсів ускладнював обмежений асортимент культур, що вирощувалися власниками ділянок. Крім

того, із сівозмін масово вилучалися багаторічні кормові трави (зокрема конюшина, люцерна та еспарцет), які відіграють ключову роль у природному збагаченні землі азотом [4].

Зникнення біологічного різноманіття призвело до домінування монокультур - тривалого вирощування однотипних рослин на тих самих площах. Це створило ідеальне середовище для поширення численних хвороб та шкідників, протидія яким вимагає інтенсивного застосування хімікатів. Такий підхід руйнує екосистему. Виходом із кризи має стати державна стратегія, спрямована на стимулювання представників молочно-продуктового сектору до нарощування поголів'я та розширення площ під кормовими культурами. Важливо враховувати, що земельний потенціал суттєво скоротився внаслідок збройної агресії, окупації територій та ведення бойових дій.

У цих умовах потенціал для відновлення та зростання конкурентності тваринницьких господарств на засадах інновацій прямо залежить від їхньої готовності до впровадження новітніх рішень. Успіх цього процесу визначається пошуком оптимального балансу між різними джерелами фінансування інноваційної діяльності. Вирішальне значення тут має державна підтримка у вигляді спеціалізованих соціальних програм та формування сприятливого бізнес-клімату для ефективної роботи галузі.

Доведено, що досягнення максимальної ефективності виробничих циклів можливе лише за умови інтеграції найбільш актуальних та модернізованих інструментів, зокрема високоефективних і ресурсозберігаючих технологій. Такі рішення здатні підвищити продуктивність худоби у 1,5–2 рази порівняно зі стандартними методами, що наразі застосовуються на більшості ферм. Крім того, інноваційні системи мають бути адаптивними до організаційних трансформацій усередині підприємств та відповідати динамічним запитам м'ясо-продуктового ринку.

Поряд із цим, критично важливо враховувати комплекс дестабілізуючих факторів, що гальмують розвиток галузі:

- геополітичні та безпекові ризики, правові обмеження воєнного стану та триваючі бойові дії на території країни;
- державне регулювання, недостатній рівень бюджетної підтримки сектору та недосконалість законів щодо заохочення внутрішнього й іноземного капіталу;
- генетичний дефіцит, критичний стан племінної справи та репродуктивних потужностей у тваринництві;
- економічні бар'єри, тривалий термін окупності капіталовкладень (від 5 до 7 років);
- конкуренція за ресурси, відсутність мотивації у власників землі розвивати тваринництво через вищу привабливість і швидку віддачу рослинницької галузі;
- кадровий голод, дефіцит компетентних фахівців, спроможних працювати з передовими технологіями та технікою нового покоління для повної реалізації генетичних можливостей тварин.

На наше переконання, подолання затяжної кризи в тваринницькому секторі безпосередньо залежить від мобілізації внутрішніх резервів держави та формування максимально сприятливого клімату для нарощування поголів'я і збільшення обсягів випуску продукції. Важливим кроком у цьому напрямі має стати забезпечення вільного доступу потенційних інвесторів (як українських, так і зарубіжних) до повної та прозорої інформації про стан підприємницького середовища.

Результати аналізу свідчать: для повноцінного відновлення галузі потрібні масштабні фінансові вливання [6]. Проте держава наразі не володіє необхідним обсягом ресурсів, а приватний бізнес демонструє низьку зацікавленість у секторі через високі ризики та відсутність швидкого прибутку.

З огляду на викладене, ми переконані, що каталізатором відродження м'ясо-продуктового сегменту має виступити формування спеціалізованого державного фонду для його всебічного стимулювання. Як основне джерело фінансування цього фонду

пропонується запровадити цільові відрахування у розмірі 5–10% від чистого прибутку тих аграрних підприємств, діяльність яких зосереджена виключно на рослинництві.

Ключовим критерієм для нарахування цих коштів доцільно визначити щільність поголів'я (кількість умовних голів худоби) у розрахунку на один гектар оброблюваних сільськогосподарських угідь. Система оподаткування має базуватися на таких принципах: об'єкт оподаткування: підприємства, де на одиницю площі припадає менше 0,5 умовної голови; принцип прогресивності: податкове навантаження обернено пропорційне насиченості угідь тваринами - що вища щільність поголів'я, то нижчою є ставка збору; максимальна ставка: застосовується до господарств, які повністю ігнорують тваринництво у своїй структурі; податкове звільнення: господарства, що досягли показника понад 0,5 умовної голови на 1 га, повністю звільнюються від внесків до спецфонду.

Для підприємств із проміжними показниками (діапазон від 0 до 0,5 умовної голови на гектар) передбачено диференційовану шкалу оподаткування. Водночас для тих виробників, які забезпечують щільність поголів'я на рівні від 0,5 до 0,9 умовної голови, пропонується запровадити систему адресної диференційованої підтримки, що фінансуватиметься з ресурсів новоствореного фонду.

Реалізація цієї моделі дозволить суттєво мінімізувати тиск на державний бюджет. У перспективі, після повного відновлення тваринницької галузі, необхідність у такому специфічному інструменті як спецфонд відпаде. На тому етапі державне стимулювання сектору можна буде повноцінно здійснювати в межах загального бюджетного планування без ризику виникнення дефіциту коштів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Ми переконані, що попри комплекс наявних перешкод, Україна володіє потужним потенціалом для реалізації державної політики, спрямованої на організаційно-економічне стимулювання та сталий розвиток м'ясо-продуктової галузі. Особливо перспективними є скотарство, вівчарство та конярство, що зумовлено наявністю масштабних площ природних пасовищ і спеціально підготовлених сіножатей. Розвиток цих напрямів дозволить суттєво наростити обсяги виробництва молока та м'яса. Оскільки ці підгалузі характеризуються високою трудомісткістю, їх відродження сприятиме розв'язанню соціальних проблем у сільській місцевості: створенню нових робочих місць, забезпеченню стабільної зайнятості протягом усього року для більш ніж половини сільських мешканців та зростанню рівня їхнього добробуту.

Окрім сприятливого клімату, наявності угідь та трудового потенціалу, критично важливою умовою для відновлення тваринництва є дієвий державний протекціонізм. Це зумовлено тривалими негативними процесами в галузі, такими як зменшення чисельності стада, падіння показників індивідуальної продуктивності та деградація якісних характеристик худоби.

За таких обставин стабільна державна допомога має бути орієнтована на: відновлення племінної бази та реалізацію сучасних селекційних програм; зростання продуктивності тварин для забезпечення ринку висококалорійним продовольством; посилення санітарно-ветеринарного нагляду за якістю продукції; модернізацію технічної бази та впровадження інноваційних методик виробництва, що відповідають сучасним вимогам якості.

Комплексний підхід до цих питань дозволить перетворити тваринництво на високотехнологічний та конкурентоспроможний сектор національної економіки.

Список використаних джерел

1. Болтовська Л.Л. Організаційно-економічні засади управління динамічними процесами м'ясопродуктового підкомплексу: дис. на здобуття наукового ступеня доктора філософії з економічних наук: 051. Вінниця, 2021. 189 с. URL: https://vsau.org/assets/images/content/nauka/specradi-n/BOLTOvska_dusertaciua.pdf

2. Галайко А. М. Державна фінансова політика підтримки розвитку галузі тваринництва. Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. 2018. №23. Вип. 3. С. 145-149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2018_23_3_28
3. Державна служба статистики України. URL: <https://stat.gov.ua>
4. Дорош М. М. Птахівництво України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Гжицького. 2019. Т. 16, № 1(2). С. 7-17. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ptahivnitstvo-ukrayini-suchasniy-stan-problemi-ta-perspektivi-rozvitku>
5. Доцюк С.О. Сучасні аспекти зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств України. Економіка та суспільство. 2022. № 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-21>
6. Лаврук В.В., Покотильська Н. В. Стратегія державної фінансової підтримки тваринництва. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2019. №5 (2). С. 114-120. DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/69-5-48>
7. Лисенко Г. Пріоритетні напрями державної стратегічної політики розвитку тваринництва в Україні. Продовольчі ресурси. 2020. №8 (14). С. 277-288. DOI: <https://doi.org/10.31073/foodresources2020-14-28>
8. Онегіна В. М., Кравченко О. М., Білецький О. С. Державна аграрна політика та підтримка тваринництва в Україні. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. 2018. Вип. 191. С. 77-91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2018_191_10
9. Осіпова А.А. Державна підтримка як інструмент стабілізації розвитку тваринництва в Україні. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. 2020. Вип. 96 (2). С. 84-103. DOI: <https://doi.org/10.31395/2415-8240-2020-96-2-84-103>
10. Оцінка ефективності функціонування суб'єктів м'ясопродуктового підкомплексу України [І. М. Демчак, І. В. Свиноус, Д. М. Микитюк та ін.]. Київ : НДІ «Укראгропромпродуктивність», 2017. 94 с.
11. Салькова І.Ю., Фуштей Л.Л. Теоретичні основи та можливості розвитку м'ясопродуктового підкомплексу України. Економіка та управління національним господарством. 2018. Вип.22. с.226-230. URL: <http://repository.vsau.vin.ua/getfile.php/16740.pdf>
12. Шпикуляк О. Г., Ігнатенко М.М., Швець А.А. Концептуальні оцінки реалізації засад інклюзивного розвитку сільських територій за участі агрохолдингових інтегрованих формувань. Економіка АПК. 2021. № 3. С. 97-111. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202103097>
13. Kolomiets T.V., Tomashuk I.V. Entrepreneurship and development of rural areas in Ukraine. Colloquium-journal. 2021. №9(96) Vol. 3. P. 29-42.
14. Tomashuk I.V. The impact of European integration processes on the development of rural areas of Ukraine. Бізнес-навігатор. 2022. № 1(68). С. 98-106. URL: <http://repository.vsau.vin.ua/repository/getfile.php/30758.pdf>

References

1. Boltovska L.L. (2021) Orhanizatsiino-ekonomichni zasady upravlinnia dynamichnymy protsesamy miasoproduktovoho pidkompleksu [Organizational and economic principles of management of dynamic processes of the meat product subcomplex]. Dys. na zdobuttia naukovooho stupenia doktora filosofii z ekonomichnykh nauk [Thesis for the degree of Doctor of Philosophy in Economic Sciences]. Vinnytsia. 189 p. Retrieved from:

- https://vsau.org/assets/images/content/nauka/specradi-n/BOLTOvska_dusertaciua.pdf [in Ukrainian].
2. Halaiko A.M. (2018) Derzhavna finansova polityka pidtrymky rozvytku haluzi tvarynnytstva [State financial policy of supporting the development of the livestock industry]. Visnyk Odeskoho natsionalnogo universytetu. Serii: Ekonomika – Herald of Odessa National University. Series: Economics. № 23. Vyp. 3. P. 145–149. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2018_23_3_28 [in Ukrainian].
3. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: <https://stat.gov.ua> [in Ukrainian].
4. Dorosh M.M. (2019) Ptakhivnytstvo Ukrainy: suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy rozvytku [Poultry farming in Ukraine: current state, problems and prospects of development]. Naukovyi visnyk Lvivskoho natsionalnogo universytetu veterynarnoi medytsyny ta biotekhnologii im. Gzhytskoho – Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies named after S.Z. Gzhytskyj. T. 16. № 1(2). P. 7–17. Retrieved from: <https://cyberleninka.ru/article/n/ptakhivnytstvo-ukrayini-suchasniy-stan-problemi-ta-perspektivi-rozvitku> [in Ukrainian].
5. Dotsiuk S.O. (2022) Suchasni aspekty zovnishnoekonomichnoi diialnosti ahrarnykh pidpriemstv Ukrainy [Modern aspects of foreign economic activity of agricultural enterprises of Ukraine]. Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society. № 39. Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-21> [in Ukrainian].
6. Lavruk V.V., Pokotytska N.V. (2019) Stratehiia derzhavnoi finansovoi pidtrymky tvarynnytstva [Strategy of state financial support for livestock breeding]. Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnogo universytetu imeni V.I. Vernadskoho. Serii: Ekonomika i upravlinnia – Scientific Notes of Taurida National V.I. Vernadsky University. Series: Economy and Management. № 5 (2). P. 114–120. Retrieved from: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202103097> [in Ukrainian].
7. Lysenko H. (2020) Priorytetni napriamy derzhavnoi stratehichnoi polityky rozvytku tvarynnytstva v Ukraini [Priority directions of state strategic policy for the development of livestock breeding in Ukraine]. Prodovolchi resursy – Food Resources. № 8 (14). P. 277–288. Retrieved from: <https://doi.org/10.31073/foodresources2020-14-28> [in Ukrainian].
8. Onehina V.M., Kravchenko O.M., Biletskyi O.S. (2018) Derzhavna ahrarna polityka ta pidtrymka tvarynnytstva v Ukraini [State agricultural policy and support for livestock breeding in Ukraine]. Visnyk Kharkivskoho natsionalnogo tekhnichnogo universytetu silskoho hospodarstva imeni Petra Vasylenka – Bulletin of the Kharkiv National Technical University of Agriculture named after Petro Vasylenko. Vyp. 191. P. 77–91. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdusg_2018_191_10 [in Ukrainian].
9. Osipova A.A. (2020) Derzhavna pidtrymka yak instrument stabilizatsii rozvytku tvarynnytstva v Ukraini [State support as a tool for stabilizing the development of livestock breeding in Ukraine]. Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho natsionalnogo universytetu sadivnytstva – Collection of Scientific Papers of Uman National University of Horticulture. Vyp. 96 (2). P. 84–103. Retrieved from: <https://doi.org/10.31395/2415-8240-2020-96-2-84-103> [in Ukrainian].
10. Demchak I.M., Svytnous I.V., Mykytiuk D.M. et al. (2017) Otsinka efektyvnosti funkcionuvannia subiektiv miasoproduktovoho pidkompleksu Ukrainy [Assessment of the efficiency of the functioning of the subjects of the meat product subcomplex of Ukraine]. Kyiv: NDI «Ukrahropromproduktivnist». 94 p. [in Ukrainian].
11. Salkova I.Yu., Fushteii L.L. (2018) Teoretychni osnovy ta mozhlyvosti rozvytku miasoproduktovoho pidkompleksu Ukrainy [Theoretical foundations and opportunities for the development of the meat product subcomplex of Ukraine]. Ekonomika ta upravlinnia natsionalnym

hospodarstvom – Economics and Management of National Economy. Vyp. 22. P. 226–230. Retrieved from: <http://repository.vsau.vin.ua/getfile.php/16740.pdf> [in Ukrainian].

12. Shpykuliak O.H., Ihnatenko M.M., Shvets A.A. (2021) Kontseptualni otsinky realizatsii zasad inkluzivnoho rozvytku silskykh terytorii za uchasty ahrokhodynovykh intehrovanykh formuvan [Conceptual assessments of the implementation of the principles of inclusive development of rural areas with the participation of agro-holding integrated formations]. Ekonomika APK – Economy of AIC. № 3. P. 97–111. Retrieved from: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202103097> [in Ukrainian].

13. Kolomiets T.V., Tomashuk I.V. (2021) Entrepreneurship and development of rural areas in Ukraine. Colloquium-journal. № 9(96). Vol. 3. P. 29–42 [in English].

14. Tomashuk I.V. (2022) Vplyv yevrointehratsiinykh protsesiv na rozvytok silskykh terytorii Ukrainy [The impact of European integration processes on the development of rural areas of Ukraine]. Biznes-navihator – Business Navigator. № 1(68). P. 98–106. Retrieved from: <http://repository.vsau.vin.ua/repository/getfile.php/30758.pdf> [in Ukrainian].